

علمی- پژوهشی پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری

سال پنجم، شماره اول، پیاپی (۸)، بهار و تابستان ۱۳۹۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۹/۱۲

صص: ۱۳۲-۱۲۱

اثربخشی سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس درس بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان پسر

حشمت‌اله نظری^{۱*}، سجاد امینی‌منش^۲، عبدالله پارسا^۳، سعید شیخی^۴

۱- کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

std_h.aazari@khu.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

std_aminimanesh@khu.ac.ir

۳- دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه چمران، اهواز، ایران

abd.parsa@scu.ac.ir

۴- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

std_saeedsheikhi@khu.ac.ir

چکیده

با به‌کارگیری سبک‌های مدیریت کلاس می‌توان رفتارهای مخرب و مزاحم را اصلاح نمود و با ایجاد محیطی آرام و بدون تنش و درگیری، شرکت دانش‌آموزان را در فعالیتهای یادگیری افزایش داد. افزون بر این، به‌کارگیری سبک‌های مدیریت کلاس درس، میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان را، که زندگی آن‌ها را در تمامی ابعاد تحت تأثیر قرار می‌دهد، افزایش می‌دهد. با نظر به این مهم، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس درس بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان پسر پایه سوم متوسطه انجام شد. جامعه آماری در این پژوهش آزمایشی، دانش‌آموزان پسر سال سوم متوسطه شهر آبدانان در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بودند و نمونه مورد مطالعه ۳۸ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به‌طور تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه گمارده شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت بود. داده‌های به دست آمده با استفاده از تحلیل کواریانس چندمتغیره تجزیه و تحلیل شد. طرح پژوهش از نوع آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه بود، که پس از انتخاب تصادفی گروه‌های آزمایشی و گواه، مداخله آزمایشی (سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار) بر روی گروه آزمایش به مدت هفت جلسه ۹۰ دقیقه‌ای و دوبار در هفته اجرا شد. پس از اتمام برنامه آموزشی از هر دو گروه پس‌آزمون گرفته شد. نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره نشان داد که به‌کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار در کلاس درس بر افزایش میزان عزت‌نفس (شامل خرده مقیاس عمومی، خانوادگی، اجتماعی، و شغلی - تحصیلی) دانش‌آموزان پسر در مرحله پس‌آزمون ($p < 0.001$) مؤثر بوده است.

واژه‌های کلیدی: سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار، کلاس درس، عزت‌نفس، دانش‌آموزان.

مقدمه

برای ایجاد استانداردهای مناسب رفتار در کلاس درس اشاره دارد (به نقل از دیجی جیک و استوجیل کویک^۳، ۲۰۱۱: ۸۲۱). پژوهش‌های زیادی بر روی سبک مدیریت کلاس درس به عنوان مهم‌ترین عامل مرتبط به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأکید می‌کند (دیجی جیک و استوجیل کویک، ۲۰۱۲: ۶۶).

آنچه در موضوع سبک‌های مدیریت کلاس درس، توجه پژوهشگران و اندیشمندان را به خود جلب کرده، وجود تفاوت در سبک مدیریت کلاس درس است. رهبری و مدیریت یک کلاس درس به وسیله معلم، دارای سبک‌های مختلفی است. از جمله مهم‌ترین این سبک‌ها می‌توان به سبک دموکراسی قانون‌مدار (اقتدارگرایانه)، سبک مستبدانه (تحکم‌آمیز)، و سبک آزادگذاری (بی‌عنان/ آسان‌گیری) اشاره نمود. از آنجا که پژوهش حاضر درباره سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس درس است، در اینجا تنها به این سبک پرداخته می‌شود.

این سبک موفق‌ترین سبک در همه گروه‌های اجتماعی، از جمله خانواده و کلاس درس است. این سبک مدیریتی هم به روابط انسانی در میان اعضای گروه احترام می‌گذارد و هم به ضوابط قانونی متکی است. در کلاس درسی که با سبک دموکراسی قانون‌مدار اداره می‌شود، معلم و شاگرد با توجه به رعایت حقوق یکدیگر رفتار می‌کنند و نسبت به هم احترام کامل به‌جا می‌آورند. در این شرایط آموزشی، رفتارها در محدوده قوانین و مقرراتی صورت می‌پذیرد که خود وضع کرده‌اند یا دیگران وضع کرده و آن‌ها قبولشان دارند. در این کلاس‌ها، در آغاز، پس از مذاکره و تبادل نظر بین

سازماندهی عناصر انسانی و ایجاد جو مناسب، نقش مهمی در تحقق اهداف یادگیری دارد. در این زمینه، مدیریت مدرسه و مدیریت در کلاس از متغیرهای مهمی هستند که در یادگیری و شکل‌دهی رفتار مطلوب در فراگیران نقش مهمی را ایفا می‌کند (فتحی‌آذر، ۱۳۸۷: ۱۴۹).

مدیریت کلاس درس یکی از مهم‌ترین مسایل در تنظیمات آموزش و پرورش و یک عامل مهم مورد نیاز برای بررسی اعتقادات و اعمال مدیریت کلاس درس معلمان است (ویلماز و کاواس^۱، ۲۰۰۸: ۴۷). مدیریت کلاس درس به روش‌هایی مربوط است که معلمان با کمک آن‌ها رفتار دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشند و راه را برای یادگیری مطلوب دانش‌آموزان هموار می‌کنند. مارتین و بالدوین^۲ (۱۹۹۳) تعریف ساده و جامعی از مفهوم مدیریت کلاس درس پیشنهاد می‌کنند. بر طبق این تعریف، مدیریت کلاس درس، ساختاری چندبُعدی است که در برگیرنده سه بُعد وسیع است: شخصیتی، تدریسی و انضباطی. بُعد شخصیتی در بردارنده باورهای معلم در مورد شخصیت دانش‌آموزان و فعالیت‌های معلمان است که برای پیشرفت شخصی دانش‌آموزان لازم است. این بُعد به درک معلمان از ماهیت کلی توانایی‌ها، انگیزش و شرایط فیزیکی دانش‌آموزان مرتبط است. بُعد تدریس دربرگیرنده آن چیزی است که معلم برای ایجاد و حفظ فعالیت‌های یادگیری در کلاس درس انجام می‌دهد، و همچنین آرایش فیزیکی مکان و استفاده از زمان است. بُعد انضباطی به فعالیت‌هایی که به‌وسیله معلم

^۱ Yilmaz & Cavas

^۲ Martin & Baldwin

^۳ Djigic & Stojiljkovic

خودش اشاره دارد (کوپر اسمیث^۴، ۱۹۸۸؛ به نقل از اورنجی و همکاران^۵، ۲۰۱۱: ۲۴۴۱).

از نظر پوتر و همکاران^۶ (۲۰۰۱)، عزت‌نفس روشی را که به خود فرد، دیگران و زندگی‌اش مربوط می‌شود و همچنین، روشی را که می‌آموزد، کار می‌کند و ارتباط برقرار می‌کند، تحت تأثیر قرار می‌دهد. شکست یا پیروزی شخصی فرد در عزت‌نفس او ریشه دارد. اگر فرد باور داشته باشد که می‌تواند، آن وقت می‌تواند و بالعکس. اگر شخص عزت‌نفس بالایی داشته باشد، قادر خواهد بود که چیزهای جدیدی را آزمایش کند، روابط نزدیک‌تری را توسعه بخشد، اعتماد به خود را حفظ نماید و انعطاف‌پذیر باقی بماند (به نقل از آجیل‌چی و همکاران، ۲۰۱۱: ۳۱۶).

اورث و همکاران^۷ (۲۰۰۹) نشان می‌دهند که افراد دارای عزت‌نفس پایین، مستعد افسردگی هستند؛ زیرا فاقد مهارت و منابع کافی مقابله/برخورد با مسائل هستند. در مقابل، افراد دارای عزت‌نفس بالا قادرند به‌طور مؤثر و نتیجه‌بخشی با مسائل مقابله نمایند و از فرورفتن مارپیچی‌وار در گرداب افسردگی در امان بمانند (به نقل از آجیل‌چی و همکاران، ۲۰۱۱: ۳۱۶).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان دارای عزت‌نفس بالا در مدرسه بهتر عمل می‌کنند و دوستان بیشتری داشته، مشکلات کمتری با والدین و معلمان دارند. همچنین، احتمال کمتری وجود دارد که در رفتارهای مخرب درگیر شوند. پژوهش‌های فراوانی بر عزت‌نفس به‌عنوان یک

اعضای کلاس (معلم و شاگردان) جملگی بر سر مقررات و ضوابطی به توافق می‌رسند. همچنین، حق و حقوق معلم و شاگردان به روشنی بیان می‌شود و همه اعضای گروه کلاس درس می‌پذیرند که به ضوابط تعیین‌شده و مقررات وضع شده گردن نهند. از آن پس، کلاس با اقتدار اداره می‌شود و کسی نمی‌تواند به میل خود عمل کند، مقررات را زیر پا بگذارد، یا حق دیگران را به خاطر منافع خویش نادیده بگیرد (سیف، ۱۳۸۸: ۵۵۴).

همچنین، معلم دارای این سبک برای اثربخشی امر آموزش و برقراری ارتباط مناسب بین دانش‌آموزان به‌گونه‌ای رفتار می‌کند که به آن‌ها علاقه و توجه دارد و از فعالیت با آنان لذت می‌برد. معلم با حضور در فعالیت‌های فوق‌برنامه ویژه دانش‌آموزان، علاقه خود را به آن‌ها نشان می‌دهد و با این کار، دانش‌آموزان بدون در نظر گرفتن توانایی‌ها و/یا شکست‌هایشان در امر تحصیل مورد احترام و توجه قرار می‌گیرند (استرنبرگ و ژانگ^۱، ۲۰۰۵: ۲۴۷).

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که کودکان و نوجوانان با آن روبه‌رو هستند، نداشتن عزت‌نفس است. موضوع عزت‌نفس یکی از موضوع‌های مورد علاقه بسیاری از پژوهشگران است (برمس و همکاران^۲، ۲۰۰۵؛ به نقل از کورش‌فرد و همکاران^۳، ۲۰۱۱: ۳۶۹۸).

عزت‌نفس مفهومی متفاوت با خودمحوری و خودپسندی است. این مفهوم یکی از ویژگی‌های روان‌شناسانه است که به ارزیابی شخصی فرد از

⁴ Cooper Smith

⁵ Owrangi et al

⁶ Potter et al

⁷ Orth et al

¹ Sternberg & Zhang

² Brmas et al

³ korooshfard et al

گوک‌من^۹ (۲۰۱۲) بیان می‌دارد هنگامی که شخص خودش را می‌پذیرد، به راحتی می‌تواند با نقاط قوت و ضعف خود کنار آید؛ البته، بدون آن که خود - انتقادی بی‌موردی از خود داشته باشد. در این صورت فرد احساس می‌کند که او نیز سزاوار موفقیت است و مطمئن است که می‌تواند بزرگ‌ترین اهداف، آرزوها و فرایندهای شخصی خود را برآورده سازد. از سوی دیگر، افرادی که دارای عزت‌نفس پایینی هستند، خود را کم‌اقتدار می‌انگارند و به اقتدار خود اعتقادی ندارند. همچنین، این افراد بی‌اعتماد هستند، شک می‌کنند و به‌طور نابرابری باعث عزت‌نفس پایین می‌شوند (ص ۱۵۵۹).

در پژوهشی که آجیل‌چی و همکاران (۲۰۱۱) با عنوان «تأثیر برنامه کارآموزی مهارت والدین بر استرس مادران و سطوح عزت‌نفس فرزندان» انجام دادند، نتایج نشان داد که سطوح عزت‌نفس فرزندان به‌طور قابل ملاحظه‌ای پس از هشت جلسه کارآموزی افزایش یافت.

پژوهش دیجی‌جیک و استوجیل‌کویک (۲۰۱۱) با عنوان «سبک‌های مدیریت کلاس درس، شرایط کلاسی و دستاوردهای تحصیلی» نیز نشان داد که معلمان و دانش‌آموزانی که در یک جو کلاسی دارای سبک‌های تعاملی به یادگیری و آموزش مشغول هستند، رضایت بیشتری نشان می‌دهند.

همچنین دستاوردهای تحصیلی در این سبک مدیریت کلاس به بیشترین میزان خود رسیده و در مقابل، دستاوردهای همان کلاس هنگامی که با سبک مداخله‌گرانه مدیریت می‌شد، به کمترین میزان خود می‌رسد.

عامل پیش‌بینی‌کننده رفتارهای گوناگون و سازگاری روانی تمرکز کرده‌اند (لیری و مک دونالد^۱، ۲۰۰۵؛ به‌نقل از آجیل‌چی و همکاران، ۲۰۱۱: ۳۱۷).

برخی نظریه‌ها پیشنهاد کرده‌اند که عزت‌نفس بالا به رفتارهای انطباقی سالم منجر می‌شود و بر اهمیت تقویت عزت‌نفس تأکید می‌کنند (دینر^۲، ۱۹۸۴؛ تیلر و بروان^۳، ۱۹۸۸؛ اوکادا^۴، ۲۰۱۰؛ به‌نقل از آجیل‌چی و همکاران، ۲۰۱۱: ۳۱۷).

در یک پژوهش، پورکی^۵ (۱۹۷۰)، به این نتیجه دست یافت که عزت‌نفس با بعضی عناصر موفقیت و پیشرفت تحصیلی مرتبط است (به‌نقل از نیگوان و باگانا^۶، ۲۰۱۱: ۱۳۲۶). همچنین، برناد و همکاران^۷ همکاران^۸ (۱۹۹۶) به وجود یک رابطه قوی میان عزت‌نفس، خودکارایی، ایگوی قوی، سرسختی، خوش‌بینی و قضاوت‌پی‌بردند (به‌نقل از نیگوان و باگانا، ۲۰۱۱: ۱۳۲۶). هرن‌کوئل و همکاران^۸ (۲۰۰۷) در یک بررسی بر روی نوجوانان ۱۲ تا ۱۴ ساله به این نتیجه رسیدند که ابراز وجود و عزت‌نفس بالا و داشتن مهارت‌های ارتباطی، از عوامل مهم در دوست‌یابی و ارتباط مؤثر با دیگران است. افراد دارای عزت‌نفس پایین از ارزش خود کمتر مطمئن هستند و بیشتر تحت تأثیر ارزیابی‌های اجتماعی قرار می‌گیرند و به این ارزیابی‌ها بیشتر توجه می‌کنند. یافته‌های پژوهش رابطه میان عزت‌نفس پایین و پرخاشگری در سطح بالا را تأیید کرده است (به‌نقل از اشرفی و منجری، ۱۳۹۲).

¹ Leary and MacDonald

² Diener

³ Taylor & Brown

⁴ Okada

⁵ Purky

⁶ Negovan & Bagana

⁷ Bernard etal

⁸ Herrenkohl etal

دبستان» انجام دادند، یافته‌ها نشان داد که آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل‌مسأله اجتماعی بر عزت‌نفس و هوشبهر دانش‌آموزان تأثیر مثبتی دارد. با توجه به آنچه در بالا گفته شد و نظر به این‌که هر چقدر دانش‌آموزان در مدرسه و کلاس درس در مسائل مربوط به مدرسه و کلاس مشارکت داده شوند و از توانمندی‌های آنان استفاده شود، به آنان کمک خواهد کرد که عزت‌نفس بیشتری کسب کنند، توانمندی‌های خود را رشد دهند، عزت‌نفس خود را تقویت نمایند و عملکرد خود را در کلاس درس بهبود بخشند؛ انجام پژوهش در حوزه تأثیر سبک‌های مدیریت کلاس درس بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به این مسأله که پژوهش‌های انجام شده در این زمینه کافی نیستند، پژوهش حاضر برای پاسخ‌گویی به این پرسش که «آیا به کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس درس بر روی میزان عزت‌نفس (شامل خرده‌مقیاس‌های: عمومی، خانوادگی، اجتماعی و شغلی - تحصیلی) دانش‌آموزان پسر تأثیر دارد؟» انجام گرفت.

بر این اساس، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر بیان گردید:

- ۱- به کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس درس میزان عزت‌نفس عمومی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه را افزایش می‌دهد.
- ۲- به کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس درس میزان عزت‌نفس خانوادگی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه را افزایش می‌دهد.

بررسی «خودکارایی معلمان و سبک‌های مدیریت کلاس درس در مدارس اردنی» در پژوهش ابوتینه و همکاران^۱ (۲۰۱۱) نشان داد که معلمان اردنی سبک‌های آموزشی مدیریت کلاس درس را نسبت به دیگر سبک‌ها (مدیریت رفتار و مدیریت افراد) بیشتر به کار می‌گیرند. سبک مدیریت افراد به‌وسیله معلمان اردنی دارای کمترین میزان کاربرد بود.

همچنین، معلمانی که در این پژوهش شرکت کردند، پی‌بردند که بیشترین سطح کارایی شخصی در مقایسه با کارایی عمومی را دارا هستند. در نهایت، کارایی شخصی معلم، بیشترین و مهم‌ترین ارتباط را با هر یک از سبک‌های مدیریت کلاس درس داشت.

نتایج پژوهشی که آریاپوران و همکاران (۱۳۹۲) با هدف بررسی رابطه سبک مدیریت کلاس معلمان با انگیزش و پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان پنجم ابتدایی انجام دادند، گویای آن است که توجه به سبک مدیریت کلاس تعامل‌گرا به عنوان مؤثرترین سبک مدیریت کلاس درس در کلاس‌های ریاضی می‌تواند در افزایش انگیزش و پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان پایه پنجم نقش مهمی ایفا کند.

در پژوهش به‌پژوه و همکاران (۱۳۸۶) پیرامون «بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان نابینا»، یافته‌ها بیانگر آن هستند که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود عزت‌نفس دانش‌آموزان پسر نابینا در گروه آزمایش مؤثر است. همچنین، در پژوهشی که محمودی‌راد و همکاران (۱۳۸۶) با عنوان «بررسی نقش آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل‌مسأله اجتماعی بر عزت‌نفس و هوشبهر دانش‌آموزان مقطع سوم

^۱ Abu-Tineh et al

تست تقریباً ۱۰ دقیقه است. شیوه نمره‌گذاری این آزمون به صورت "صفر و یک" است؛ به این معنا که در برخی از سؤال‌ها پاسخ "بلی" یک نمره، و پاسخ "خیر" نمره صفر می‌گیرد و بقیه سؤال‌ها به‌طور معکوس نمره‌گذاری می‌شود.

اعتبار و روایی آزمون: بررسی‌های انجام شده در ایران و خارج از ایران بیانگر آن است که این آزمون از اعتبار و پایایی قابل‌قبولی برخوردار است. هرز و گولن^۲ (۱۹۹۹) ضریب آلفای ۰/۸۸ را برای نمره کلی پایایی آزمون گزارش کرده‌اند. همچنین، برای سنجش روایی بین نمره کل آزمون با خرده‌مقیاس روان‌آزرده‌گرایی در آزمون شخصیت آیسنک، روایی واگرایی منفی و معنادار و با خرده‌مقیاس برون‌گرایی، روایی همگرایی مثبت معنادار به دست آمده است.

ادموندسون و همکاران^۳ (۲۰۰۶) نیز ضریب همسانی درونی ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ را برای آزمون عزت‌نفس کوپر اسمیت گزارش کرده‌اند (به‌نقل از فتحی‌آشتیانی، ۱۳۹۱: ۱۶۱). با روش بازآزمایی ضریب اعتبار این آزمون در ایران با فاصله چهار هفته و دوازده روز به ترتیب ۰/۷۷ و ۰/۸۰ گزارش شده است. ضریب همسانی درونی گزارش شده بین ۰/۸۹ تا ۰/۸۳ در بررسی‌های مختلف متغیر بوده است.

نمره کلی عزت‌نفس با جمع کردن نمره‌های چهار مقیاس عمومی، خانوادگی، اجتماعی و شغلی یا تحصیلی به دست می‌آید. نمره مقیاس دروغ، در مجموع نمره‌ها محاسبه نمی‌شود. حداکثر نمره در مقیاس عمومی مساوی ۲۶ و در هر یک از سه مقیاس دیگر مساوی ۸ است. حداکثر نمره کلی عزت‌نفس مساوی ۵۰ است. فتحی‌آشتیانی (۱۳۹۱) برای مقادیر

۳- به‌کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس درس میزان عزت‌نفس اجتماعی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه را افزایش می‌دهد.

۴- به‌کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس درس میزان عزت‌نفس شغلی - تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه را افزایش می‌دهد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و به‌لحاظ گردآوری داده‌ها، به طرح‌های آزمایشی پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل تعلق دارد.

جامعه آماری این پژوهش، شامل دانش‌آموزان پسر سال سوم متوسطه شهر آبدانان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱ بودند که ۳۸ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و توسط پژوهشگران، به‌طور تصادفی در گروه‌های کنترل و آزمایش گمارده شدند (حجم هر گروه ۱۹ نفر). برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت^۱ (SEI) استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۵۸ ماده است که احساسات، عقاید، یا واکنش‌های فرد را توصیف می‌کند و آزمودنی باید با به یکی از گزینه‌های "به من شبیه است (بلی)" یا "به من شبیه نیست (خیر)" پاسخ دهد.

مواد هر یک از خرده‌مقیاس‌ها عبارتند از: مقیاس عمومی ۲۶ ماده، مقیاس اجتماعی ۸ ماده، مقیاس خانوادگی ۸ ماده، مقیاس آموزشی (شغلی) - تحصیلی ۸ ماده، و مقیاس دروغ ۸ ماده. نمره‌های خرده‌مقیاس‌ها و همچنین، نمره کلی، امکان مشخص کردن زمینه‌ای را که در آن واجد تصویر مثبتی از خود هستند، فراهم می‌سازند. مدت اجرای

² Herz & Gullone

³ Edmondson et al

¹ Coopersmith Self-esteem Inventory

روش اجرا: در آغاز و پیش از انجام مداخله آزمایشی بر روی هر دو گروه آزمایش و گواه پیش‌آزمون (پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیث) اجرا گردید. سپس مداخله آزمایشی در هفت جلسه ۹۰ دقیقه‌ای (هر هفته دو جلسه) بر روی گروه آزمایش انجام شد؛ در حالی که گروه گواه هیچ‌گونه مداخله‌ای دریافت نکرد. پس از پایان جلسات بر روی هر دو گروه پس‌آزمون اجرا شد. در جدول (۱) شرح جلسات اجرای سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس درس آمده است.

متفاوت عزت‌نفس نمره‌های گوناگونی را به کار برده است او برای عزت‌نفس بالا، نمره ۴۴ و بیشتر؛ عزت‌نفس متوسط، نمره ۲۷ تا ۴۳؛ و برای عزت‌نفس ضعیف، نمره ۲۶ و کمتر را به کار برده است (ص ۱۶۲). در پژوهش حاضر پایایی مقیاس به روش همسانی درونی بررسی شد که آلفای کرونباخ کلی مقیاس ۰/۹۱، خرده‌مقیاس عزت‌نفس عمومی ۰/۸۷، خرده‌مقیاس عزت‌نفس خانوادگی ۰/۷۹، خرده‌مقیاس عزت‌نفس اجتماعی ۰/۸۳، و خرده‌مقیاس عزت‌نفس تحصیلی - شغلی ۰/۸۶ به دست آمد.

جدول ۱. شرح جلسات اجرای سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار در کلاس درس

جلسات	اهداف	رفتار شاخص
۱	بیان اهداف و روند کار جلسات، اجرای پیش‌آزمون	
۲	آغاز آموزش ریاضی با تأکید بر "روابط معلم و دانش‌آموزان" با توجه به سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار	معلم با دانش‌آموزان همیشه جدی نیست و گاهی اوقات با آنها مزاح می‌کند. دانش‌آموزان برای جابه‌جا شدن در کلاس (با کسب اجازه از معلم) به راحتی در کلاس نزد دوستان خود می‌روند. در صورت آماده نبودن دانش‌آموزان برای رفتن به پای تابلو معلم به راحتی با این قضیه کنار می‌آید. معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که در صورت درخواست او برای عوض کردن جای آنها با یکدیگر، دانش‌آموزان به راحتی جای خود را با یکدیگر عوض کنند.
۳	پرسش درس جلسه قبلی از دانش‌آموزان و آغاز آموزش درس جدید با تأکید بر "روابط دانش‌آموزان با هم" با توجه به سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار	معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد در صورت کسب نمره پایین توسط یک دانش‌آموز، دیگر دانش‌آموزان به او دلداری دهند. معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که در برابر یکدیگر جبهه‌گیری نکنند.
۴	پرسش درس قبلی و آغاز آموزش درس جدید با تأکید بر "نحوه تشویق و تنبیه دانش‌آموزان" با توجه به سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار	معلم می‌کوشد از روش تنبیه در کلاس کمتر استفاده کند. معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد دانش‌آموزی را که نمره خوب گرفته، تشویق کرده و به او تبریک بگویند. در صورت شلوغ کردن یک دانش‌آموز، معلم با گفتن یک جمله مؤدبانه، همچون: "پسرم ساکت باش" با او برخورد کند.
۵	پرسش درس قبلی و آغاز آموزش درس جدید با تأکید بر "تقسیم قدرت و نحوه توجه معلم به دانش‌آموزان" با توجه به سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار	معلم می‌کوشد به یک گونه به دانش‌آموزان نگاه کند. معلم برای تاریخ و روز امتحان از دانش‌آموزان نظرخواهی می‌کند. در صورتی که دانش‌آموزی جواب درست یک سؤال را نداند، معلم به او اجازه می‌دهد که فکر کند و جواب را پیدا کند و به دیگران اجازه نمی‌دهد که جواب آن را بگویند.

<p>معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که کمتر برای انجام کارهای خود از او اجازه بگیرند. معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که به راحتی با بغل دستی خود گفتگو کنند. معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که در صورت پرسیدن شدن یک سؤال توسط او، دانش‌آموز به راحتی آنچه را در ذهن خود دارد، بیان کند. معلم می‌کوشد به دانش‌آموزان نشان دهد که هنگام رفتن به پای تابلو ترس کمتری داشته باشند. معلم می‌کوشد در صورت تأخیر موجه دانش‌آموز در کلاس با خوشرویی آن را بپذیرد.</p>	<p>پرسش درس قبلی و آغاز آموزش درس جدید با تأکید بر "احساس آزادی و امنیت" با توجه به سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار</p>
	<p>پایان آموزش محتوای درس ریاضی، گرفتن آزمون نهایی ریاضی و اجرای پس‌آزمون عزت‌نفس</p>

یافته‌ها

جدول (۲) میانگین و انحراف معیار خرده‌مقیاس‌های

عزت‌نفس پس از حذف اثر پیش‌آزمون را نشان می‌دهد. میانگین و انحراف معیار سن در آزمودنی‌های دو گروه، به ترتیب ۱۶/۹۸ و ۰/۴۵ برای گروه گواه و ۱۶/۹۴ و ۰/۴۰ برای گروه آزمایش بود.

جدول ۲. داده‌های توصیفی نمره‌های عزت‌نفس گروه‌های آزمایش و کنترل پس از حذف اثر پیش‌آزمون

انحراف معیار	میانگین	فراوانی	آزمایش	عزت‌نفس عمومی
۳/۵۴	۲۱/۸۳	۱۹	آزمایش	عزت‌نفس عمومی
۳/۸۳	۱۵/۲۳	۱۹	کنترل	عزت‌نفس عمومی
۱/۱	۶/۶۳	۱۹	آزمایش	عزت‌نفس خانوادگی
۱/۳۷	۴/۰۲	۱۹	کنترل	عزت‌نفس خانوادگی
۱/۸۶	۶/۱۱	۱۹	آزمایش	عزت‌نفس اجتماعی
۱/۷۱	۴/۱۴	۱۹	کنترل	عزت‌نفس اجتماعی
۱/۶۴	۶/۵۹	۱۹	آزمایش	عزت‌نفس شغلی - تحصیلی
۱/۷۳	۴/۰۸	۱۹	کنترل	عزت‌نفس شغلی - تحصیلی

گروه‌ها و پیش‌آزمون تعاملی وجود ندارد ($p > 0/05$) و ($F_{1,36} = 0/88$). به منظور بررسی تفاوت دو گروه در خرده‌مقیاس‌های عزت‌نفس از تحلیل کوواریانس چندمتغیره استفاده شد که نتایج آن در جدول (۳) آمده است. همچنین، اندازه اثر مداخله نیز با استفاده از مجذور اتا محاسبه شد که نتایج آن در جدول (۳) آمده است.

چنان‌که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، میانگین گروه آزمایش در مرحله پس‌آزمون در تمامی خرده‌مقیاس‌ها به طور معناداری نسبت به گروه کنترل افزایش یافته است. برای استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره، ابتدا، پیش‌فرض تساوی واریانس گروه‌ها در مرحله پس‌آزمون بررسی شد. نتایج به دست آمده از آزمون لوین نشان داد پیش‌فرض تساوی واریانس در مرحله پس‌آزمون برقرار است ($p > 0/05$ و $F_{1,36} = 1/19$). همچنین، نتایج بررسی مفروضه یکسانی شیب رگرسیون نشان داد بین

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیره (مانکوا) برای مقایسه دو گروه گواه و آزمایش در مؤلفه‌های عزت نفس

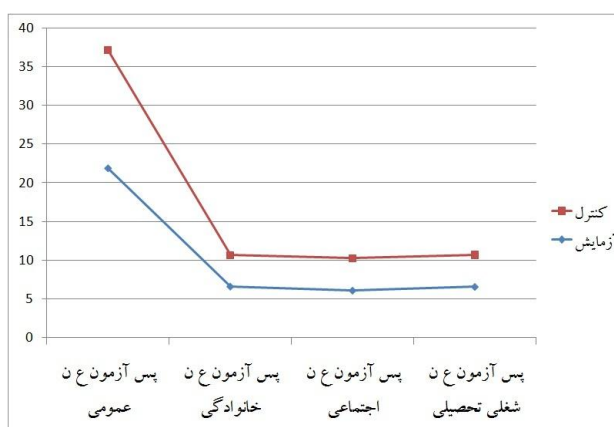
منبع تغییرات	میانگین پس از	میانگین پیش از	F	درجه آزادی	میانگین پیش از	میانگین پس از	توان آماری
میانگین‌های همبسته	عمومی	۸۰/۷۸۶	۱۶/۸۶۷	۰/۰۰۱	۱	۸۰/۷۸۶	
	خانوادگی	۵/۷۷۱	۷/۸۸۸	۰/۰۰۸	۱	۵/۷۷۱	
	اجتماعی	۳/۷۳۳	۳/۰۳۳	۰/۰۹۱	۱	۳/۷۳۳	
	تحصیلی - شغلی	۰/۶۸۹	۰/۴۱۴	۰/۵۲۴	۱	۰/۶۸۹	
مجموعه	عمومی	۱۶۷/۴۸۱	۱۶۷/۴۸۱	۳۴/۹۶۷	۱	۱۶۷/۴۸۱	۰/۶۹
	خانوادگی	۲۳/۲۳۷	۲۳/۲۳۷	۳۱/۷۶۳	۱	۲۳/۲۳۷	۰/۷۱
	اجتماعی	۲۰/۷۸۸	۲۰/۷۸۸	۱۶/۸۹۳	۱	۲۰/۷۸۸	۰/۶۳
	تحصیلی - شغلی	۲۵/۵۲۸	۲۵/۵۲۸	۱۵/۳۴۸	۱	۲۵/۵۲۸	۰/۷۳

خرده‌مقیاس‌ها، میانگین گروه آزمایش بیش از میانگین گروه کنترل بود. بنابراین، فرضیه‌های پژوهش تأیید شده‌اند.

نمودار (۱) میانگین نمره‌های تعدیل شده خرده‌مقیاس‌های عزت نفس گروه‌های آزمایش و کنترل در مرحله پس‌آزمون را نشان می‌دهد.

با توجه به نتایج به دست آمده، تفاوت دو گروه در چهار خرده‌مقیاس عزت نفس عمومی ($F=34/967$ و $p<0/001$)، عزت نفس خانوادگی ($F=31/763$ و $p<0/001$)، عزت نفس اجتماعی ($F=16/893$ و $p<0/001$) و عزت نفس شغلی - تحصیلی ($F=15/348$ و $p<0/001$) معنی‌دار است. شایان ذکر است در مرحله پس‌آزمون در تمامی

نمودار ۱. میانگین نمره‌های تعدیل شده عزت نفس گروه‌های آزمایش و کنترل در مرحله پس‌آزمون

مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس بر افزایش میزان عزت نفس دانش‌آموزان پسر پایه سوم دوره متوسطه مؤثر است. بنابراین، فرضیه‌های پژوهش تأیید شدند ($p<0/001$). از آنجا که پژوهشگران پژوهش حاضر نتوانستند پژوهشی مشابه که تأثیر

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی سبک مدیریت دموکراسی قانونمدار کلاس درس بر میزان عزت نفس دانش‌آموزان پسر پایه سوم دوره متوسطه انجام شد. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد سبک

همچنین، الگوهای ارتباطی در سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار - همان‌گونه که از نام آن پیداست - بر پایه مشارکت همزمان معلمان و دانش‌آموزان در کنترل رفتار دانش‌آموزان استوار است. معلمان برخوردار از این سبک مدیریت کلاسی، بیشترین تعامل را با دانش‌آموزان داشته، سعی در ایجاد تعاملات گروهی بین دانش‌آموزان با همدیگر دارند؛ لذا این امر سبب ایجاد نوعی عزت‌نفس در دانش‌آموزان می‌گردد؛ چون دانش‌آموز حس می‌کند که در کلاس دارای نقش فعالی است و صرفاً یک عضو منفعل در کلاس نیست. از سوی دیگر، در این سبک، معلم به‌عنوان یکی از اعضای کلاس در نظر گرفته می‌شود و دیدگاه‌های خود را با توجه به دیدگاه‌های دانش‌آموزان تغییر می‌دهد، دانش‌آموزان را در فعالیت‌های کلاسی درگیر می‌سازد و به فعالیت‌های آنان جهت می‌دهد؛ بدون آن‌که بر آن‌ها مسلط شود. این گونه رفتارهای معلم باعث می‌شود دانش‌آموزان برای انجام فعالیت‌های گروهی، پذیرش مسؤلیت انجام وظایف، استقرار استانداردهای یادگیری و دستیابی به موفقیت بیشتر تشویق شوند (دیجی‌جیک و استوجیل‌کوئیک، ۲۰۱۲: ۶۶).

از آنجا که تأثیر سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان معنی‌دار است، می‌توان گفت که این سبک مدیریت به دانش‌آموزان امکان می‌دهد که در کلاس احساس استقلال و خودمختاری کنند؛ زیرا طرفداران مدیریت دموکراسی قانون‌مدار کلاس بر این باورند که چون یکی از اهداف بلند مدت و ضمنی تعلیم و تربیت، کمک به دانش‌آموز در آموختن و کنترل رفتار خویش است، پس باید به آن‌ها فرصت‌هایی

به‌کارگیری سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار را بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان بررسی کرده باشد، پیدا و یافته‌های پژوهش حاضر را با آن مقایسه کند، به‌ناچار در اینجا به مقایسه یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌هایی که به نوعی در زمینه‌های مرتبط با این پژوهش انجام شده‌اند، پرداخته می‌شود. یافته‌های این پژوهش به نوعی با یافته‌های پژوهش دیجی‌جیک و استوجیل‌کوئیک (۲۰۱۱) در مورد میزان رضایتمندی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در کلاس‌هایی که به‌وسیله سبک مدیریتی دموکراتیک (تعاملی) اداره می‌شوند، همسوست.

در تبیین این یافته پژوهش مبنی بر تأثیر سبک مدیریت دموکراسی قانون‌مدار بر میزان عزت‌نفس، می‌توان گفت دانش‌آموزان و معلمان باورمند به سبک دموکراسی قانون‌مدار، در ارضای نیازهای خود عجله نمی‌کنند و با دوستانشان به‌خوبی کنار می‌آیند و همین امر سبب افزایش عزت‌نفس دانش‌آموزان می‌گردد. همچنین، در کلاس‌هایی که با سبک دموکراسی قانون‌مدار اداره می‌شوند، دانش‌آموزانی پرورش می‌یابند که می‌توانند مستقل فکر کنند و مستقل عمل کنند؛ اما هنوز به هدایت و راهنمایی معلم نیازمندند. معلمان معتقد به سبک دموکراسی قانون‌مدار، دانش‌آموزان را به تبادل نظر تشویق و نسبت به آن‌ها با محبت رفتار می‌کنند. آنان قوانین و مقررات کلاس را با توجه به نظرها و پیشنهادها دانش‌آموزان وضع می‌کنند. مجموعه این اعمال در کلاس درس موجب می‌گردد که میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان افزایش پیدا کند (سانتروک^۱، ۲۰۰۴؛ به‌نقل از سیف، ۱۳۸۸).

^۱ Santrock

بررسی کنند. یافته‌های این پژوهش اهمیت آگاه‌سازی مربیان و معلمان نسبت به سبک‌های مدیریت کلاس درس را خاطر نشان می‌سازد.

منابع

آریاپوران، س، عزیزی، ف، و دیناروند، ح. (۱۳۹۲). رابطه سبک مدیریت کلاس معلمان با انگیزش و پیشرفت ریاضی دانش‌آموزان پنجم ابتدایی. *مجله روان‌شناسی مدرسه*، سال دوم، ش ۱، ۴۳-۲۱.

اشرفی، م، و منجری، ف. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر میزان پرخاشگری دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه. *دوفصلنامه پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری دانشگاه اصفهان*، سال سوم، ش ۱، ۸۱-۹۸.

به‌پژوه، ا، خانجانی، م، حیدری، م، و شکوهی‌یکتا، م. (۱۳۸۶). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان نابینا. *فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناسی*، سال اول، ش ۳، ۳۷-۲۹.

سیف، ع. (۱۳۸۸). *روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش*. تهران: دوران.

شریفیان، ف، نصر، ا، و عابدی، ل. (۱۳۸۶). تعیین شاخص‌های مدیریت مؤثر بر کلاس در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. *دوفصلنامه مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، سال پانزدهم، ۶۸-۴۹.

فتحی‌آذر، ا. (۱۳۸۷). *روش‌ها و فنون تدریس*. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.

فتحی‌آشتیانی، ع. (۱۳۹۱). *آزمون‌های روان‌شناختی ارزشیابی شخصیت و سلامت روان*، تهران: مؤسسه انتشارات بعثت.

برای کنترل رفتار داده شود تا بتوانند بر رفتارهای خویش کنترل داشته باشند و از این روش عزت‌نفس خویش را بهبود بخشند. اثربخشی مداخله‌های انجام شده در پژوهش حاضر را می‌توان نتیجه حضور عواملی چون برقراری ارتباط با دانش‌آموزان، تلاش در جهت احترام به احساسات دانش‌آموزان، توجه و احترام به دانش‌آموزان بدون در نظر گرفتن توانایی‌ها و/ یا شکست‌هایشان در امر تحصیل، و عواملی از این دست دانست، که عوامل مهمی در افزایش میزان عزت‌نفس به‌شمار می‌روند. همچنین، بررسی‌های فراوانی نشان داده‌اند که متغیرهای کلاسی خاصی، همچون مدیریت کلاس درس بر رفتار دانش‌آموزان در کلاس و پیشرفت تحصیلی آنان و متعاقب آن بر میزان عزت‌نفس دانش‌آموزان به‌طور مداوم تأثیر می‌گذارد (دیجی‌جیک و استوجیل‌کویک، ۲۰۱۱). از دیگر عواملی که در اثربخشی مداخله‌های انجام‌شده می‌توان به آن اشاره کرد، این نکته است که سازماندهی و مدیریت کلاس درس توسط معلم باعث تمرکز و توجه به فرایند یادگیری از سوی یادگیرندگان می‌شود. این امر سبب بهبود یادگیری - یاددهی و به تبع آن افزایش میزان عزت‌نفس می‌گردد (شریفیان و همکاران، ۱۳۸۶).

در تفسیر یافته‌های این پژوهش باید محدودیت‌هایی، چون: عدم نمونه‌گیری تصادفی، عدم حضور دانش‌آموزان دختر در بررسی پیش‌رو، و عدم اجرای آزمون پیگیری (به علت اتمام سال تحصیلی و شروع امتحان‌های ترم) را مورد توجه قرار داد.

در پایان، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی نقش الگوهای ارتباطی در افزایش یا کاهش عزت‌نفس را

- Instruction. Theory IntoNactice*, 44 (3), 245-253.
- Yilmaz, H. & Cavas, P. (2008). The Effect of Teaching Practice on Pre-Service Elementary Teachers' Science Teaching Efficacy and Classroom Management Beliefs. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4 (1), 45-54.
- محمودی‌راد، م، آراسته، ح، افقه، س، و براتی‌سده، ف. (۱۳۸۶). بررسی نقش آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله اجتماعی بر عزت‌نفس و هوشبهر دانش‌آموزان مقطع سوم دبستان. *مجله توانبخشی*، سال هشتم، ش ۲، ۷۴-۶۹.
- Abu-Tineh, A.M. Khasawneh, S.A. & Khalaileh; H.A. (2011). Teacher Self-Efficacy and Classroom Management Styles in Jordanian Schools. *Management in Education*, 25, (4), 175-181.
- Ajilchi, B. Borjali, A. & Janbozorgi, M. (2011). The Impact of a Parenting Skills Training Program on Stressed Mothers and Their Children's Self-Esteem Level. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 30, 316 - 326.
- Djigic, G. & Stojiljkovic, S. (2011). Classroom Management Styles, Classroom Climate and School Achievement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29, 819 - 828.
- Djigic, G. & Stojiljkovic, S. (2012). Protocol for Classroom Management Styles Assessment Designing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 45, 65 - 74.
- Gocmen, P. O. (2012). Correlation between Shyness and Self-Esteem of Arts and Design Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 47, 1558 - 1561.
- Korooshfard, N. Ramezanzade, H. & Arabnarmi, B. (2011). Relationship of Self-Esteem with Forward Head Posture and Round Shoulder. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 3698-3702.
- Negovan, V. & Bagana, E. (2011). A Comparison of Relationship between Self-Esteem and Vulnerability to Depression among High School and Freshmen University Students. *Procedia - Social and Behavioral Science*, 30, 1324 - 1330.
- Owringi, A. Yousliani, G. & Zarnaghash, M. (2011). The Relationship between the Desired Disciplinary Behavior and Family Functioning Locus of Control and Self-Esteem among High School Students in Cities of Tehran Province. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 2438 - 2448.
- Sternberg, R. J. & Zhang, I. F. (2005). *Styles of Thinking as a Basis of Differentiated*

The Effectiveness of Rule-Governed Democracy Classroom Management Style on Self-Esteem of 3rd-grade High School Male Students

* **H. Nazari**

M.A. of Instructional Technology, Kharazmi University, Tehran, Iran

S. Amini -Manesh

Ph.D. Student of Counseling, Kharazmi University, Tehran, Iran

A. Parsa

Associate professor of curriculum development, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

S. Sheikhi

M.A. of curriculum development, Kharazmi University, Tehran, Iran

Abstract:

By utilizing classroom management styles, teachers will be able to get rid of possible students' misconducts and promote a friendly atmosphere which will in effect promote students' participation in learning activities. Additionally, increased self-esteem, which is an achievement of such utilization, will influence various aspects of students' future lives. Taking this point into consideration, the present study aimed at determining the efficacy of rule-governed democracy classroom management style on self-esteem of 3rd-grade high-school male students. All 3rd-grade high-school male students of Abdanan city in the academic year 2013 comprised the statistical population to this study. Using convenience sampling, 38 subjects were selected and randomly assigned to experimental and control groups. The research design was pretest-posttest. Cooper Smith's self-esteem questionnaire was used as the research instrument which was administered to the two groups at the outset. The experimental group was given seven 90-minutes sessions of treatment and twice-a-week. The two groups were asked to fill out the same questionnaire for the post-test stage afterwards. Descriptive statistics, including the analysis of covariance was used to analyze the data. The results revealed that the utilization of rule-governed democracy classroom management style in the classroom had significantly increased the self-esteem (public-family-social- and scholastic-professional) of male students in the post-test ($p < 0/001$).

Keywords: classroom management style, classroom, self-esteem, high school students.